

Landbruk

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Prioriteringer og retningslinjer, 2024-2027

Innhold

1. Innledning	4
2. Formål og regelverk	7
2.1 Nasjonale og regionale føringer	7
3. Kommunens jordbruksarealer	8
4. Utfordringer knyttet til natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og forurensing fra jordbruket	11
5. Mål og strategier	12
5.1 Mål	12
5.2 Strategi	12
6. Prioritering av søknader	13
7. Saksbehandling	14

Foto: Trond Johanson

1. Innledning

Jordbrukets kulturlandskap er formet av menneskers bruk og ressursutnytting gjennom flere tusen år. Tradisjonelt blir jordbrukets kulturlandskap oppfattet som det kultiverte landskapet, områder som er dyrket og skjøttet for jordbruksformål. Jordbruksaktivitet i områdene har vært med på å gi et mangfold av miljøverdier i form av kulturpåvirkede planter, dyr, insekter og naturtyper, samt kulturminner og kulturmiljøer. Mange av miljøverdiene i kulturlandskapet er avhengig av fortsatt bruk, skjøtsel og vedlikehold for å opprettholdes.

Formålet med tilskudd til Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) er å ivareta natur- og kulturminnene som finnes i kulturlandskapet og å redusere forurensingen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift.

SMIL-ordningen forvaltes av kommunen og tilskuddene blir gitt som engangstilskudd til investeringer og istandsetting i henhold til gjeldende regelverk. Bevilgningene til SMIL-ordningen blir fastsatt i jordbruksoppgjøret. Landbruksdirektoratet fordeler midlene til Statsforvalteren rundt årsskiftet og Statsforvalteren viderefordeler tilskuddsmidlene til kommunene i januar.

Kommunens retningslinjer og prioriteringer for Spesielle miljøtiltak i jordbruket 2024-2027 skal sammen med gjeldene regelverk gi kommunen et godt grunnlag for prioritering av søknader og målretting tiltakene for best mulig miljøeffekt.

Foto: Anne Brattås

2. Formål og regelverk

Formålet med SMIL-ordningen går frem av § 1 i [forskrift om spesielle miljøtilskudd i jordbruket](#) fastsatt 4. februar 2004.

§ 1 Formål:

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur – og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensingen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Kommunens retningslinjer for prioritering av SMIL-søknader er utarbeidet i samarbeid med Songdalen bondelag, Søgne bondelag, Kristiansand bondelag og Statsforvalteren i Agder, jfr. §§ 1 og 8 2. ledd i gjeldende forskrift.

Retningslinjene viser kommunens miljøutfordringer knyttet til ordningen, målsettinger, strategier og gir kommunen et grunnlag for å prioritere mellom søknadene.

2.1 Nasjonale og regionale føringer

Nasjonalt miljøprogram 2023-2026 og Regionalt miljøprogram for jordbruket i Agder gir rammer og føringer for de kommunale retningslinjene for SMIL-midlene.

[Nasjonalt miljøprogram for jordbruket 2023-2026](#) skal bidra til at jordbruket kan nå de internasjonale og nasjonale klima- og miljømålene.

[Regionalt miljøprogram for jordbruket i Agder 2023-2026](#) gir en prioritering av innsatsen mot miljøutfordringene i Agder jf. Nasjonalt miljøprogram.

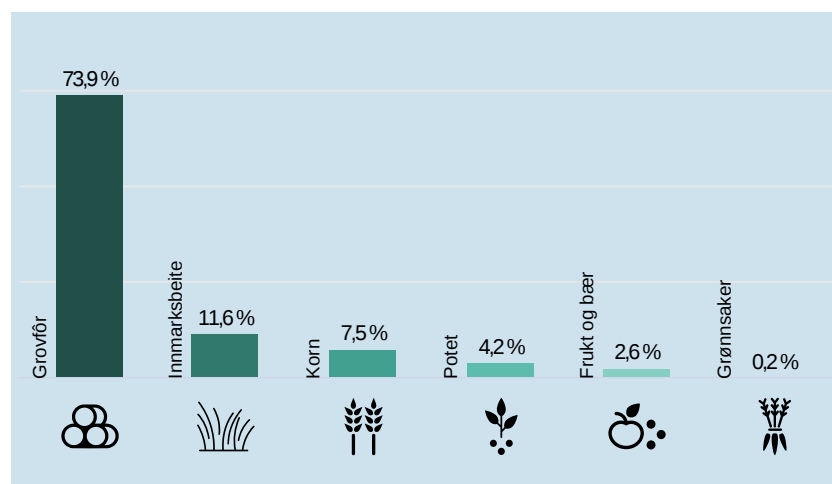
3. Kommunens jordbruksarealer

Kommunens jordbruksarealer varierer fra større sammenhengende jordbruksarealer på Tangvall, Nodeland/Brennåsen og Tveit til små oppdelte teiger i de ytre delene av kommunen. Deler av arealene drives ekstensivt, mens andre intensivt. I størrelse varierer landbrukseiendommene fra eiendommer på 20 daa til 5 000 daa. Bebyggelsen på eiendommene er mangfoldig og spenner fra lystgårder og bureisingsbruk til gårder med tradisjonelle våningshus og driftsbygninger.

Kristiansand kommune har ca. 26 000 daa dyrka mark. Det meste av kommunens jordbruksarealer drives aktivt, men det finnes også områder som er uten jordbruksdrift. 73 % av jordbruksarealene i kommunen blir benyttet til produksjon av grovfôr. På de resterende arealene blir det produsert korn, potet, bær og grønnsaker.

Et åpent kulturlandskap med rikt biologisk mangfold er viktig for trivsel og tilhørighet for innbyggerne og turister i kommunen.

Bruk av jordbruksarealer:

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal		
Fulldyrka	21 149	3,3
Overflatedyrka	393	0,1
Innmarksbeite	3 606	0,6
Skog		
Bebyggelse/samferdsel	50 550	7,8
Annet markslag		
Ikke kartlagt	0,0	0,0
Sum	644 046	100

Kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2023, NIBIO

Kilde: Nibio arealbarometer [Arealbarometer - Kristiansand](#)

Foto: Trond Johanson

Foto: Trond Johanson

4. utfordringer knyttet til natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og forurensing fra jordbruket

Både bruksstruktur og produksjonsmåter har innvirkninger på hvordan kulturlandskapet skjøttes. I områder hvor det ikke er aktiv landbruksdrift og på mindre rasjonelle jordbruksarealer har kulturlandskapet gradvis endret seg som følge av gjengroing. En høy andel av leiejord og jordbruksarealer bestående av små og dårlig arronderte teiger fører også til at kantsonene til jordbruksarealene ikke blir skjøttes på samme måte som tidligere.

Fremmede arter som parkslirekne *Reynoutria japonica* Houtt, kjempespringfrø *Impatiens glandulifera* Royle og kjempebjørnekjeks *Heracleum mantegazzianum* er et økende problem i deler av kommunen. Spredning av disse artene har negativ innvirkning på det biologiske mangfoldet og da særlig i kulturlandskap hvor det er finnes et rikt biologisk mangfold.

Både gjengroing og spredning av fremmede arter fører til at de biologiske og kulturhistoriske verdiene i kommunens kulturlandskap gradvis forsvinner.

Klimaendringer gir økt fare for tap av jord og næringsressurser gjennom økt erosjon og avrenninger. Dette gjelder særlig jordbruksarealene som ligger nært til vann og vassdrag, og hvor det drives intensiv husdyr-/planteproduksjon. Leid jord drives ofte ikke like godt som eid jord. En høy andel leiejord i kommunen gir utfordring i forhold til nødvendige investeringer i kostbare dreneringstiltak som kan være med på å redusere tap av jord og næringsstoffer ved avrenning. De bynære jordbruksarealene i kommunen er under press fra utbyggingsinteresser. Arealer i drift har generelt et sterkere vern enn arealer som ikke drives.

Fortsatt aktiv landbruksdrift er en viktig forutsetning for å ta vare kulturminnene, -miljøene, naturmangfoldet i kulturlandskapet og jordbruksarealene.

5. Mål og strategier

5.1 Mål

Ta vare på og utvikle kommunens verdifulle kulturlandskap og redusere tap av jord- og næringsstoffer fra jordbruksarealene.

- Åpent og variert kulturlandskap med rikt biologisk mangfold.
- Et artsrikt kulturlandskap uten fremmede arter.
- Redusert tap av jord- og næringsressurser fra jordbruksarealene.
- Ivaretatte og synlige kulturminner i jordbrukets kulturlandskap.

5.2 Strategier

Hensyn til landbruksnæringen og landbrukets kulturlandskap er forankret i kommuneplanens samfunnsdel Sterkere sammen - Kristiansand mot 2030 og kommuneplanens arealdel for Kristiansand 2024-2035.

Kommuneplanens samfunnsdel

Det det skal legges til rette for god beredskap, mindre ressursbruk og god forvaltning av naturmangfold, kulturlandskap og dyrkbar mark for fremtidige generasjoner.

Kulturlandskapet skal sikres og utvikles slik at naturmiljø og kulturminneverdier i varetas.

Kommuneplanens arealdel

Landbruket skal være en bærekraftig og allsidig næring som tar vare på de naturgitte ressursene, bidrar til matsikkerhet og verner om kulturlandskapet.

Langsiktig byggegrense mot utmark sikrer landbruk-, natur- og friluftsjakter.

Sikring av landbruksarealer og naturområder med vann og sjø, bidrar til helsefremmende byutvikling, ivaretar naturmangfold og begrenser de negative konsekvensene av klimaendringene.

Nedbygging av landbruksjord og karbonrike arealer begrenses.

Det er etablert en samarbeidsgruppe bestående av representanter fra bondelagene i kommunen og kommunens landbruksforvaltning. Det legges opp til årlige møter med tema som strategier, retningslinjer og tilskuddssatser for kommunens SMIL-midler. Ved behov kan andre ressurspersoner trekkes inn.

SMIL-midlene er begrensede midler. For å utnytte midlene best mulig og for best mulig måloppnåelse er det viktig å se SMIL-midlene i sammenheng med tilskuddsordningen Regionalt miljøprogram (RMP) og andre tilskuddsordninger som forvaltes av Statsforvalter (tilskudd til utvalgte naturtyper). SMIL-midlene kan gis som et engangstilskudd (investeringstilskudd) for å fremme natur og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap/ redusere forurensingen fra jordbruket og RMP-tilskudd kan gis til årlig drift av arealene (skjøtselstilskudd).

For å formidle kunnskap om kulturlandskapets verdier og tilskuddordninger knyttet til dette legges informasjon om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket på kommunens hjemmeside.

Aktiv landbruksdrift vil være med på å ivareta kommunens kulturlandskap. Kommunen vil gjennom kommuneplan og forvaltning av tilskuddsordninger innen landbruk være med på å stimulere til aktiv landbruksdrift.

6. Prioritering av søknader

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket skal gis til tiltak som fremmer natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og som redusere faren for tap av jord- og næringsressurser fra jordbruksarealene utover det som kan forventes av vanlig jordbruksdrift.

Følgende tiltak og kriterier legges til grunn ved prioritering av søknader om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap:

Biologisk mangfold og kulturlandskap

Tiltak som fremmer biologisk mangfold og kulturlandskap gjennom istandsetting av gammel kulturmark.

Tilskudd kan gis til rydding og gjerding (fysisk og elektronisk) av gammel kulturmark hvor beiting vil være med på å fremme natur- og kulturminneverdiene i området. Når beiting vil bidra til en skjøtsel som fremmer natur- og kulturminneverdiene kan det gis tilskudd selv om området ikke blir ryddet.

Tilskudd kan gis til istandsetting av naturbeitemark, hagemark, kystlynghei, slåttemark og slåttemyr.

Tiltak i områder som inneholder flere elementer av biologisk mangfold, kulturminner og/eller som er synlige for mange vil bli prioritert.

Fjerning av fremmede skadelige arter

Tilskudd til fjerning av fremmede skadelige arter for å ivareta og øke det biologiske mangfoldet i jordbrukets kulturlandskap. Prioriterte arter for bekjempelse er parkslirekne *Reynoutria japonica* Houtt, kjempespringfrø *Impatiens glandulifera* Royle og kjempebjørnekjeks *Heracleum mantegazzianum*.

Avrenning til vann

Tilskudd til tiltak som reduserer risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer.

Tilskudd kan gis til utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, gjenåpning av bekkelukkinger mm. Tiltak kan være reparasjon av ødelagte kummer og rørutløp, sikringstiltak, reparasjon av enkelte avskjæringsgrøfter, behov for økt kapasitet på grunn av endrede nedbørsforhold og liknende.

Tilskudd til erosjonssikring av elve- og bekkekanter. Erosjonssikring av elve- og bekkekanter kan omfatte steinsetting av utsatte partier.

Kulturminner og kulturmiljøer

Tilskudd til tiltak som ivaretar kulturminner, kulturmiljøer inkludert verneverdige bygninger gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting. Det kan gis tilskudd til istandsetting av kulturminner i tilknytning til jordbrukslandskapet. Eksempler på kulturminner: kvernhus, smier, utløer, gravhauger og rydningsrøyser. Tiltak som er synlige for mange vil bli prioritert.

Dersom det er midler igjen etter at prioriterte tiltak er gitt tilsagn om tilskudd kan det gis tilsagn om midler til andre tiltak som er omfattet av gjeldene forskrift.

7. Saksbehandling

Søknad sendes inn digitalt med innlogging via ID-porten/[altinn](#)

Søknadene saksbehandles fortløpende gjennom året etter gjeldene [forskrift om spesielle miljøtilskudd i jordbruket](#) og kommunens retningslinjer for prioritering av søknader. Det settes vilkår for innvilget tilskudd til det enkelte prosjekt og tiltak.

For regelverk og annen informasjon om Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket vises det til [Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket \(SMIL\) - Landbruksdirektoratet](#)

Tiltak som er påbegynt/utført vil ikke bli prioritert for tilskudd.

For kommunens tilskuddssatser vises det til kommunens tilskuddssatser for Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) for gjeldende år.

Kristiansand
kommune

Postboks 4
4685 Nodeland
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no

